

Справа «Серв проти Франції» (Serves v. France)

У рішенні, ухваленому 20 жовтня 1997 р. у справі «Серв проти Франції», Суд постановив, що:

- не було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції щодо факту накладення штрафу на заявника на підставі його відмови скласти присягу та дати свідчення перед суддею, який вів розслідування та який викликав його як свідка;
- не було порушення ч. 1 та ч. 3 ст. 6 Конвенції; я не було необхідним приймати рішення стосовно заяви, яка базувалася на порушенні ст. 10 Конвенції.

Обставини справи

Заявник, п. Поль Серв, француз, який народився 1955 року і проживає в департаменті Вар, є офіцером французької армії. На час розгляду справи він мав звання капітана.

14 квітня 1988 року у Центральній Африканській Республіці солдати 2-го іноземного парашутного полку, що перебували

Попереднє розслідування було проведене вищими офіцерами. Два повідомлення про це було надіслано до військового прокурора відповідно 18 травня та 20 травня 1988 року.

21 травня був даний офіційний висновок щодо розслідування, згідно з яким солдатів, причетних до справи, було вислано до Франції. Судове розслідування розпочалося 20 травня 1988 року, а 24 травня того ж року заявника та трьох інших солдатів звинуватили у вбивстві та затримали на час проведення судового розгляду. 23 червня 1988 року звинувачення заявника у вбивстві було переглянуто та знято. Його звільнили 21 липня 1988 року.

9 жовтня 1989 року обвинувальна колегія апеляційного суду м. Париж скасувала заяву прокурора від 20 травня 1988 року стосовно початку ведення судового розслідування та наступні процесуальні кроки на тій підставі, що вони не узгоджуються з формальними вимогами, а також визнала, що висновки попереднього розслідування та повідомлень від 18 травня та 20 травня 1988 року залишаються чинними.

Нове розслідування в справі про вбивство розпочалося 13 березня 1990 року щодо двох солдат з вищезгаданого полку. Під час нього заявника було викликано до суду як свідка перед військовим суддею, що вів розслідування. Заявник з'явився, але без будь-яких пояснень відмовився скласти присягу. 12, 19 і 26 вересня 1990 року суддя, який вів розслідування, наклав на нього штрафи відповідно в 500, 2 000 і 4 000 франків за його відмову скласти присягу. 29 жовтня 1990 року обвинувальна колегія Апеляційного суду м. Париж відхилила апеляції заявника щодо цих штрафів, зокрема, на тій підставі, що оскільки його ім'я не згадувалося в позовній заяві прокурора від 13 травня 1990 року, спрямованій на ініціювання судового розслідування, його можна викликати як свідка так довго, доки інформація, отримана від нього на попередньому розслідуванні, не становитиме, на думку судді, суттєве, послідовне свідчення проти нього самого. Обвинувальна колегія повідомила, що заявник не пояснив причини відмови скласти присягу та не дав можливості судді з'ясувати ці причини.

23 жовтня 1991 року касаційний суд відхилив касаційне подання п. Серва стосовно неправомірності такого рішення.

Заявника звинуватили у вбивстві 6 травня 1992 року і 11 травня 1994 року його було засуджено Військовим судом м. Париж до 4-ох років ув'язнення (умовно) та до 1-го року (умовно) за співучасть у вбивстві. Апеляція на вирок розглядається зараз у касаційному суді.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджував, що накладені на нього штрафи за відмову скласти присягу та дати свідчення були порушенням його права не свідчити проти самого себе. Крім того, він критикував умови проведення судового розгляду, які призвели до накладення штрафів.

Уряд стверджував, що коли заявника було викликано в суд як свідка 13 березня 1990 р., його ще не звинуватили в злочині, тобто на той момент заявника не можна було розглядати як обвинувачуваного в розумінні ч.1 ст. 6 Конвенції.

Суд наголосив на автономності розглядуваної концепції, тобто на тому, що її слід розуміти в контексті, передбачуваному Конвенцією, а не лише внутрішньодержавним законодавством. Таким чином, її слід визначати як офіційне повідомлення компетентних органів, яке зачіпає його інтереси як підозрюваного про те, що його вважають таким, що вчинив злочин.

У даній справі Суд, між іншим, зауважив наступне: попереднє розслідування, яке розпочалося 18 травня 1988 року стосовно вбивства, стосувалося чотирьох солдат, включаючи заявника; рапорт вищих офіцерів від 20 травня 1988 року, який був доданий до документів офіційного розслідування, детально визначив участь заявника та визнав його повністю відповідальним; солдати, які мали відношення до справи, були вислані до Франції 21 травня 1988 року. Суд підсумував, що коли п. Серва викликали в суд як свідка та оштрафували, його вже можна було вважати обвинуваченим відповідно до автономного розуміння ч. 1 ст. 6 Конвенції. Таким чином, ч. 1 ст. 6 є такою, що стосується даної справи.

Суд повторив, що право кожного обвинуваченого мовчати та право не свідчити проти самого себе є одним із загальновизнаних міжнародних стандартів, які лежать в основі принципу справедливої процедури згідно зі ст. 6 Конвенції, їхня логічна суть полягає, *inter alia*, у захисті обвинуваченого від неправомірного примушування державними органами до конкретних дій і сприянні уникненню помилок правосуддя, а також у досягненні цілей, передбачених ст. 6 Конвенції. Право не свідчити проти самого себе, зокрема, передбачає те, що обвинувачення доводить свою позицію без звернення до доказів, отриманих шляхом примушування силою чи тиском всупереч волі обвинуваченого. Завданням суду, таким чином, було вирішити, чи накладення штрафу на заявника було таким примусом, який би позбавив ефективності його право не свідчити проти самого себе.

Суд визнав зрозумілими побоювання заявника стосовно того, що деякі його свідчення, які він міг би дати судовому слідчому, були б потім використані проти нього; тому, на думку Суду, з його боку було правомірним відмовитися відповідати на ті запитання судового слідчого, які могли призвести до цього. Проте Суд з'ясував, що заявник відмовився скласти присягу. Присяга була урочистою акцією, що зобов'язувала особу, яка прийняла її, казати всю правду та нічого, крім правди, перед суддею. І хоча обов'язок свідка скласти присягу, а також покарання, що їх було накладено за відмову зробити це, містили певну частку примусу, однак це покарання було застосовано з метою не допустити неправдивих свідчень перед суддею, але воно не примушувало свідка давати свідчення.

Іншими словами, штрафи, накладені на п. Серва, не були засобом примушування його свідчити проти самого себе, оскільки до нього було застосовано штраф перед тим, як виник такий ризик. Отже, не було порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що коли п. Серв подав апеляцію на рішення про накладення на нього штрафів наприкінці судової процедури, що не може бути порушенням ст. 6 Конвенції, обвинувальна колегія Кримінального суду м. Париж якраз розглядала підстави апеляції, на які посилався заявник.

П. Серв стверджував, що накладення на нього штрафу за відмову скласти присягу було порушенням також ст. 10 Конвенції.

Суд вирішив, що не було необхідності встановлювати, чи мало місце порушення цієї статті, оскільки це вже було визначено стосовно ч.1 ст. 6 Конвенції, зокрема щодо суттєвих моментів скарги заявника про порушення його права не свідчити проти самого себе; крім того, заявник не надав жодної інформації, яка б підтверджувала необхідність розгляду його скарги також стосовно ст. 10 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.